

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DUYGU DIŞAVURUM TARZLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Murat ŞENGÜL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi
msengul2323@hotmail.com

Ahmet DEMİREL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi
Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
ahmetdemirel38@hotmail.com

Özet

Bu çalışmada, Türkçe öğretmenlerinin süregiden bir etkileşimde “mutluluk”, “üzüntü” ve “öfke” duygusu yaşamaları sonrasında, muhataba karşı sergiledikleri sözel veya sözel olmayan duygu dışavurumlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Betimsel nitelikli genel tarama modeli çerçevesinde, uygun örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri “Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma verileri İstanbul, Ankara, Adana, Mersin, Kayseri, Gaziantep, Nevşehir, Erzurum, Amasya, Sivas, Manisa, Kırşehir, Niğde illerinde görev yapan 230 Türkçe öğretmeninden elde edilmiştir.

Çalışma sonucunda, Türkçe öğretmenlerinin mutluluk duygusunu sıklıkla dışa vurdukları, üzüntü ve öfke duygularını ise ara sıra dışa vurdukları belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin mesleki kıdemleri arttıkça mutluluk ve üzüntü duygularını daha sık olarak dışa vurdukları, derse girdikleri sınıflardaki öğrenci sayısı arttıkça üzüntü ve öfke duygularını daha sık dışa vurdukları; görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim yeri küçüldükçe öfke duygusunu daha sık dışa vurdukları, araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri ile duygu dışavurum tarzları arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretmeni, sözel duygular, sözel olmayan duygular, duygu dışavurum tarzları.

AN INVESTIGATION ON THE EMOTIONAL EXPRESSION STYLES OF TURKISH TEACHERS

Abstract

In this study, it is aimed to determine Turkish Teachers' expression of verbal and non-verbal emotions that they exhibited against the listener after they feel “happiness”, “sadness” and “anger” in ongoing interaction.

Within the descriptive general browsing model, the data of the research carried out using appropriate sampling method has been collected through “Emotions Expression Styles Inventory” and “Personal Information Form”. Research data was obtained from 230 Turkish Teachers who work in İstanbul, Ankara, Adana, Mersin, Kayseri, Gaziantep, Nevşehir, Erzurum, Amasya, Sivas, Manisa, Kırşehir, Niğde.

Studies show that Turkish Teachers after externalized the happiness but they sometimes externalized sadness and anger. It's found that the more Turkish Teachers' occupation seniority increase, the more they externalize their happiness and sadness, the more the numbers of the students in classes increase, the more they externalize their sadness and anger, the smaller the place of school where is worked become, the more they externalize their anger, there is not important difference between expression of feelings and gender of teachers that join in research.

Keywords: *Turkish teachers, verbal emotions, non-verbal emotions, emotional expression styles.*

Giriş

Öğretmenlik, iletişim becerilerinin etkin kullanımını gerektiren bir meslektir. Öğretmenlerin başkalarıyla etkileşim kurabilecek, sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlara sahip olmaları oldukça önemlidir (Girgin, Çetinöz ve Vural, 2011: 38-39). Öğretmenler, günlerinin önemli bir bölümünü öğrencilerle iç içe ve onlarla iletişim hâlinde geçirmektedirler. Eğitim ve öğretim ortamlarında etkileşimin en üst seviyede olması nedeniyle iletişim becerisi eğitim öğretimin verimliliği açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Kaynak ve alıcı arasında iletişimin gerçekleşebilmesi davranışlarda olduğu kadar duygu ve tutumlarda da değişim yaratır (Çetinkanat, 1998: 211). İletişim, sosyal bir olgu ve etkileşim sürecidir. İletişimin en önemli işlevleri arasında duygu, düşünce ve mesajların başkalarına iletilmesi vardır. İletişimde kimi zaman ses, kimi zaman yazı ya da resim, kimi zaman da sözel olmayan hareketler araç olarak kullanılır (Çalışkan ve Yeşil, 2005: 200).

Duygular, bireyin o an içerisinde bulunduğu ruhsal durumunu yansıtan habercilerdir. Bireyin en önemli deneyimlerinden biri olarak değerlendirilen duygular, yaşamın akışı içinde alınabilecek pek çok kişisel karar arasından seçim yapılmasında etkilidir ve duyguların ifade edilmesi hem kişilerarası ilişkilerde hem de ruh sağlığında oldukça etkilidir (Tuğrul, 1999: 14; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012: 29).

Günlük hayatımızda duygu ve düşüncelerimizi başkalarına aktarırken iletmek istediğimiz mesaj her zaman doğru bir şekilde yerini bulmayabilir. Sık sık yanlış anlaşılmalara karşı karşıya kalabiliriz. Bu durum bizim duygu ve düşüncelerimizi sağlıklı bir şekilde aktaramamamız, karşı tarafın mesajı yanlış anlaması, samimiyetsizlik gibi birçok sebepten kaynaklanıyor olabilir (Sarar-Kuzu, 2003). Kişinin kendisini ifade edebilmesi açısından düşünce ve mesajlarını diğer bireylere aktarabilmesi gibi duygularını da karşı tarafa doğru bir biçimde aktarabilmesi önemlidir. Pennebaker (1995: 162) son yıllarda yapılan araştırmaların duygusal deneyimleri yazılı ve sözlü olarak ifade etmenin önemine dikkat çektiğini ifade etmiştir. Duyguların sözlü ya da sözsüz olarak ifade edilebilmesi bireyin iç dünyasını çevresine açmasını ve psikolojik olarak iyi olmasını sağlayacaktır.

Sosyal bir varlık olan bireylerin diğer bireylerle iletişimlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için duygularını sağlıklı bir şekilde ifade edebiliyor

olmaları önemlidir. Duyguları ifade etme, sıkıntılı düşünceleri bilişsel olarak daha anlaşılabilir ve çözülebilir kılmaktadır. Bu nedenle duygusal kendini açma, psikolojik işlevselliğin istenen düzeye yükselmesinde etkili bir yoldur (Wegner, 1997'den aktaran: Kuyumcu ve Güven 2012: 592). Duygular, birincil iletişim sistemleridir. Duygular, bireylerin hareket tarzını belirleyecek ve bireyleri yönlendirecektir. Duyguların dışavurumu onların diğer bireyler tarafından anlaşılmasına ve duygusal mesajların eyleme dönüştürülmesine bağlıdır. Nasıl ki duygular bireyleri yönlendiriyorsa duyguların dışavurum tarzı da alıcı konumundaki bireyleri yönlendirecek ve tepkilerine yön verecektir. Duygular bastırıldığında ise, onların intrapsişik alanda çözümlenmesi ve daha kabul edilebilir şekle dönüşmesi beklenmektedir (McLaren, 1998'den aktaran: Çeçen, 2002: 165).

İnsanlar, gün boyu pek çok duygu yaşar ve duygusal deneyimleri sonrasında bazı davranışlar sergilerler. Bu davranışsal tepkiler "duygu dışavurum" kavramı ile ifade edilmekte ve farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Araz ve Erkuş, 2014: 51). Ölçer, Perdahlı-Fiş, Berkem ve Karadağ'a (2010: 145) göre duygu dışavurumu, kişinin ihtiyaç ve beklentilerini başkalarına iletmesinin bir yoludur. Kennedy-Moore ve Watson'a (1999: 25) göre duygu dışavurumu duygusal tecrübeleri sözel veya sözel olmayan bir şekilde aktarmaktır ve bireyin iç dünyası ile dış dünyası arasındaki bağlantıyı sağlar. Bu sebeple, hem kuramsal hem de pratik olarak çok önem taşımaktadır. Birey ancak sağlıklı bir biçimde duygularını çevresindeki bireylere ilettebildiğinde sağlıklı bir iletişim sağlayabilecektir. Bu açıdan duyguların ifadesinin bireyin sosyal hayatıyla da yakından ilişkisi bulunmaktadır. Duygu dışavurumu bireylerin iç dünyalarına ayna tutacak, çevresiyle olan iletişimini düzenlemesine katkı sağlayacaktır. Duygular bireyseldir ve kişiden kişiye değişebilmektedir. Aynı duyguyu yaşayan farklı kişiler aynı duyguya farklı tepkiler verilebilir. Bu durum duyguların ve duyguların dışavurumunun bireysel olarak değişebilecek bir yapıda olduğunu göstermektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere iletişim sürecinde duygu ve duygu dışavurumu çok önemli bir rol oynamaktadır. Bireyin duygularını doğru bir biçimde yansıtabildiği bir ortamda iletişim güçlü olacak ve bireyler birbirlerini daha iyi anlama ve anlatma imkânı bulacaklardır.

İletişim sürecinde muhatabın duygu ve düşüncelerini doğru anlayabilmek ve bu süreçte karşı tarafa duyguları yanlış anlaşılmalara mahal vermeden doğru bir biçimde yansıtabilmek iletişimin sağlığı ve kalitesi açısından oldukça önemlidir. Duyguların doğru bir biçimde ifade edilebilmesi, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi öğrenci öğretmen ilişkilerinde ve sınıf ortamında da önemli bir rol oynar. Duyguların dışavurumu, çevrenin bireyin içinde bulunduğu durumu daha iyi kavrayabilmesine, empati yaparak kendisini karşısındakinin yerine koyabilmesine ve buna bağlı olarak davranışını değiştirmek için girişimde bulunmasına yardımcı olur (Uysal ve Satıcı, 2014: 17).

Bir iletişim ortamı olan eğitim ve öğretim ortamında da duygular ve bu duyguların dışavurumu öğrenci ile öğretmen etkileşimi ve sınıftaki olumlu

atmosferin oluşturulabilmesi için çok önemlidir. Her yönüyle öğrenciler için bir model olması gereken öğretmenlerin bu süreçte duygularını dışavurum tarzları öğrenciler için model oluşturacaktır. İletişim sürecinin aktif olarak kullanıldığı eğitim ve öğretim ortamında duyguların doğru bir şekilde dışavurumu eğitim öğretim esnasında düşüncelerin tam anlaşılabilmesini sağlayacak ve verilmek istenen mesajın alıcıya doğru bir şekilde aktarılmasını sağlayacaktır. Bu durum eğitim-öğretimin kalitesi açısından önemli olduğu gibi eğitim ve öğretim sırasında bireylerin kendilerini ifade becerisini geliştirmeleri açısından da önemlidir.

Yapılan araştırmalar duygusal dışavurumun kişilerarası etkileşimde önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (Geist & Gilbert, 1996'dan, Trierweiler ve diğerleri, 2002'den aktaran: Uysal ve Satıcı, 2014: 21). Duygu dışavurumu ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle klinik düzeyde olduğu görülmektedir (Örneğin: Baştuğ, 2008; Berksun, 1992; Cosci, Londi, Patussi ve Sirigatti 2011; Tüzer, Zincir, Başterzi, Aydemir, Kısa ve Göka, 2003). Duyguların dışavurumu ile ilgili klinik olmayan düzeyde ise, Çelik (2013) lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerini duygusal dışavurum açısından incelemiş, Kuyumcu ve Güven (2012) Türk ve İngiliz üniversite öğrencilerinin duygularını fark etmeleri ve ifade etmeleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş, Uysal ve Satıcı (2014) duygusal dışavurumun intikam üzerindeki yordayıcı rolünü belirlemek için bir çalışma yapmıştır. Tutarel-Kışlak ve Göztepe (2012) ise duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkileri ele almıştır. Duyguların ve duyguların dışavurumunun önemi nedeniyle bu çalışmada da Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı, öğrencilerle yoğun bir iletişim ağı içerisinde bulunan Türkçe öğretmenlerinin mutluluk, üzüntü ve öfke duyguları yaşamaları sonrasında kendilerine o duyguyu yaşatan kişiye karşı duygu dışavurum tarzlarını belirlemek; elde edilen bulgular ışığında bu dışavurum tarzlarının eğitim ve öğretim sürecine yansımaları hakkında değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Türkçe öğretmenlerinin mutluluk duygusunu yaşamaları sonrasında o duyguyu yaşatan kişiye karşı dışavurum tarzları nasıldır?
- 2- Türkçe öğretmenlerinin üzüntü duygusunu yaşamaları sonrasında o duyguyu yaşatan kişiye karşı dışavurum tarzları nasıldır?
- 3- Türkçe öğretmenlerinin öfke duygusunu yaşamaları sonrasında o duyguyu yaşatan kişiye karşı dışavurum tarzları nasıldır?
- 4- Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarıyla cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5- Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarıyla mesleki kıdemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 6- Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarıyla görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

7- Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarıyla derse girdikleri sınıflardaki öğrenci sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Türkçe öğretmenlerinin kendi duygu dışavurum tarzlarına ilişkin görüşleri alınırken betimsel nitelikli genel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2002: 79), genel tarama modellerini, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olarak tanımlamaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tüm Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada, öğretmenlere ulaşma güçlüğü, öğretmenlerin araştırmaya katılım isteği, maliyet, zamanı uygun kullanma, süreci kontrol etme, uygulama için izin alma, eğitimi aksatmama vb. güçlüklerden dolayı seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014: 92) kullanılmıştır. Bu doğrultuda İstanbul, Ankara, Adana, Mersin, Kayseri, Gaziantep, Nevşehir, Erzurum, Amasya, Sivas, Manisa, Kırşehir, Niğde illerinde görev yapan Türkçe öğretmenleri çalışma evrenine dâhil edilmiştir. Veriler 230 Türkçe öğretmeninden elde edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri: Araz ve Erkuş (2014) tarafından, bireyin mutluluk, üzüntü ve öfke duygusunu yaşaması sonrasında kendisine o duyguyu yaşatan kişiye karşı duygu dışavurum tarzını belirlemek amacıyla geliştirilmiş olup üç farklı ölçekten ve 40 maddeden oluşan [Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği (8 madde), Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği (19 madde), Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği (23 madde)] bir veri toplama aracıdır.

Envanteri oluşturan Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği; ben odaklı dışavurum ve öteki odaklı dışavurum faktörlerine ait sorular içermektedir. Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği; yüze yansıtma, saldırganca dışavurum, sözel dışavurum, gizleme ve erteleme faktörlerine ait sorular içermektedir. Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği; saldırganca dışavurum, yüze yansıtma, misilleme, serinkanlı dışavurum, sözel dışavurum ve erteleme faktörlerine ait sorular içermektedir.

Araz ve Erkuş (2014) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, her bir duygunun dışavurum tarzına ilişkin alt ölçeklerinin iç tutarlık ve test-tekrar test güvenilirliklerinin önemli ve anlamlı olduğu; hem üç farklı duygunun alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerlerinin hem de söz konusu alt ölçekler ile Suçluluk-Utanç Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin bazı alt boyutları arasındaki korelasyon değerlerinin envanterin geçerliğine ilişkin kanıtlar ortaya koyduğu belirlenmiştir.

2.3.2. Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın amacına uygun olarak, katılımcıların cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, eğitim düzeylerine, görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine, eğitim verdikleri sınıflardaki öğrenci sayılarına ilişkin demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Çözülmesi

Uygulama sonucunda ölçeklerden elde edilen puanlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 22 paket programı kullanılarak istatistiksel işlemler yapılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin mutluluk, üzüntü ve öfke duygularını dışavurum tarzları belirlenirken ortalama, standart sapma, frekans, yüzde; bu duyguları dışavurum tarzlarının kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlere bağlı olarak oluşturulan gruplar arasında farklılaşp farklılaşmadığı belirlenirken Levene homojenlik testi, bağımsız gruplar (ilişkisiz örneklem) t-testi, tek yönlü varyans analizi, çoklu karşılaştırma yöntemlerinden Scheffe testi; “normallik” varsayımının karşılanmadığı / homojenliğin sağlanmadığı durumlarda ise alternatif bir test olarak önerilen (Büyüköztürk, 2006: 145) ilişkisiz iki örneklem için Mann Whitney U (MWU) testi ve Kruskal Wallis H testi (KWH) kullanılmıştır.

Likert tipi ölçeğin değer farkının (4-1 = 3) değer yargısına (4) bölünmesiyle elde edilen 0,75’lik aralıklar, Türkçe öğretmenlerinin ilgili duyguları dışavurum tarzlarının sınırlarını belirlemiştir. Buna göre, 1.00-1.75 arasındaki aritmetik ortalama öğretmenlerin belirtilen duyguyu hiç sergilemediklerini, 1.76-2,50 arasındaki aritmetik ortalama öğretmenlerin ilgili duyguyu ara sıra sergilediklerini, 2,51-3,25 arasındaki aritmetik ortalama öğretmenlerin ilgili duyguyu sık sık sergilediklerini, 3,26-4,00 arasındaki aritmetik ortalama öğretmenlerin ilgili duyguyu her zaman sergilediklerini ortaya koyacak şekilde yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin, envanterin ilgili maddelerine verdikleri cevaplar sonucu oluşan puan ortalamaları araştırmanın bağımlı değişkenlerini, öğretmenlerin kişisel bilgileri ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda anlamlılık düzeyi (p) .05 olarak alınmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda Türkçe öğretmenlerine uygulanan Duygu Dışavurum Tarzları Envanterinden elde edilen bulgulara ve bu bulgulara dayalı yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Türkçe Öğretmenlerinin Mutluluk Duygusunu Dışavurum Tarzları

Tablo 1’de araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin “Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri”nin “Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde yer alan maddelere verdikleri cevaplara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 1: “Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	\bar{X}	SS
1. Gülerim.	3,36	,65
2. Ben de onu mutlu edecek şeyler söylerim.	3,21	,71
3. Mutlu olduğumu ifade ederim.	3,10	,77
4. Onu överim.	2,60	,75
5. Teşekkür ederim.	3,39	,72
6. Mutluluğum yüzüme yansır.	3,45	,67
7. Onu yüceltmeye çalışırım.	2,66	,88
8. Sevgi sözcükleri kullanırım.	2,99	,81
Genel	3.09	.44

Tablo 1 incelendiğinde, “Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde yer alan maddelerin genel ortalamasının 3,09 olduğu görülmektedir. Bu ortalama araştırmaya katılan öğretmenlerin mutluluk duygusu yaşamaları sonrasında bu duyguyu “sık sık” dışı vurduklarını göstermektedir.

Tablo 1’de, öğretmenlerin mutluluk duygusu yaşamaları sonrasında kendisine o duyguyu yaşatan kişiye karşı “Gülerim” ($\bar{X}=3,36$), “Teşekkür ederim” ($\bar{X}=3,39$), “Mutluluğum yüzüme yansır” ($\bar{X}=3,45$) maddelerinde sıklık düzeyi açısından “her zaman” düzeyinde görüş belirttikleri; “Bende onu mutlu edecek şeyler söylerim” ($\bar{X}=3,21$), “Mutlu olduğumu ifade ederim” ($\bar{X}=3,10$), “Onu överim” ($\bar{X}=2,60$), “Onu yüceltmeye çalışırım” ($\bar{X}=2,66$), “Sevgi sözcükleri kullanırım” ($\bar{X}=2,99$) maddelerinde ise “sık sık” düzeyinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Mutluluk duygusunu sık sık yaşayan ve mutluluğunu karşısındakilere yansıtan bireylerin dışı dönük, çevreleriyle daha uyumlu, çevreleri tarafından sevecen kişiler olarak nitelendirildikleri düşünüldüğünde, bu sonuçların öğretmenler açısından olumlu olarak görülebileceği söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin mutluluk duygusu yaşamaları sonrasında gülmek, teşekkür etmek, mutluluğu yüze yansıtmak gibi kişinin kendisine odaklı (ben odaklı) tepkileri her zaman gösterdiklerini belirtmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte karşı tarafı mutlu edecek şeyler söylemek, mutlu olduğunu ifade etmek, muhatabı övmek, muhatabı yüceltmeye çalışmak, sevgi sözcükleri kullanmak gibi karşı tarafa (muhataba) odaklı maddelerde ise sık sık düzeyinde görüş belirtmeleri araştırmaya katılan öğretmenlerin mutluluklarını karşı tarafa sıklıkla yansıttıklarını göstermektedir. Karşı tarafa duygularını sağlıklı bir biçimde iletebilen bireylerin çevreleriyle uyumlu olan bireyler olduğu düşünüldüğünde, bu durum öğretmenlerin çevreleriyle ve doğal olarak öğrencileriyle sağlıklı iletişim kurabileceğini göstermektedir. “Mutluluk Dışavurum Tarzı Ölçeği”ndeki maddelerin hepsi incelendiğinde tüm maddelerde sıklık düzeyi açısından öğretmenlerin “her zaman” veya “sık sık” ifadelerini belirtmiş olmaları öğretmenlerin mutluluklarını genellikle dışı vurduklarını göstermesi açısından önemlidir.

3.2. Türkçe Öğretmenlerinin Üzüntü Duygusunu Dışavurum Tarzları

Tablo 2’de araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin “Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri”nin “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde yer alan maddelere verdikleri cevaplara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 2: “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N=230	\bar{X}	SS
1. Yüzümü asarım.		2,84	,80
2. Uyarırım.		2,47	,83
3. Üzgün dururum.		2,84	,82
4. Tepkimi daha sonra gösteririm.		2,16	,86
5. Üzerine yürürüm.		1,46	,68
6. Üzüntümü ifade ederim.		2,69	,83
7. Suskun kalırım.		2,33	,81
8. O an susar, sonra konuşurum.		2,29	,85
9. Küfür ederim.		1,45	,70
10. Üzüntüm yüzüme yansır.		3,08	,76
11. Üzüntümü uygun bir dille ifade ederim.		2,82	,82
12. Susarım ama sonra acısını çıkarırım.		1,94	,84
13. Zoraki bir şekilde gülerim.		1,69	,78
14. Şiddete başvururum.		1,39	,65
15. Tepkisiz kalırım.		1,86	,70
16. Kaşlarımı çatarım.		2,63	,88
17. Neden bu şekilde davrandığımı sorarım.		2,77	,83
18. Vururum.		1,29	,56
19. Belli etmemeye çalışırım.		1,96	,81
Genel		2,21	,33

Tablo 2 incelendiğinde “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde yer alan maddelerin genel ortalamasının $\bar{X}=2,21$ olduğu görülmektedir. Bu ortalama araştırmaya katılan öğretmenlerin üzüntü duygusunu dışavurum sıklıkları açısından “ara sıra” düzeyinde görüş belirttiklerini göstermektedir.

Öğretmenler üzüntü duygusu yaşamaları sonrasında kendisine bu duyguyu yaşatan kişiye karşı “Yüzümü asarım” ($\bar{X}=2,84$), “Üzgün dururum” ($\bar{X}=2,84$), “Üzüntümü ifade ederim” ($\bar{X}=2,69$), “Üzüntüm yüzüme yansır” ($\bar{X}=3,08$), “Üzüntümü uygun bir dille ifade ederim” ($\bar{X}=2,82$), “Kaşlarımı çatarım” ($\bar{X}=2,63$), “Neden bu şekilde davrandığımı sorarım” ($\bar{X}=2,77$) maddelerinde sık sık düzeyinde görüş belirtirken; “Uyarırım” ($\bar{X}=2,47$), “Tepkimi daha sonra gösteririm” ($\bar{X}=2,16$), “Suskun kalırım” ($\bar{X}=2,33$), “O an susar, sonra konuşurum” ($\bar{X}=2,29$), “Susarım ama sonra acısını çıkarırım” ($\bar{X}=1,94$), “Tepkisiz kalırım” ($\bar{X}=1,86$) maddelerinde ise ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bunlarla birlikte “Üzerine yürürüm” ($\bar{X}=1,46$), “Küfür ederim” ($\bar{X}=1,45$), “Zoraki bir şekilde gülerim” ($\bar{X}=1,69$), “Şiddete

başvururum" ($\bar{x}=1,39$), "Vururum". ($\bar{x}=1,29$) maddelerinde ise bu davranışları hiç sergilemedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin üzüntü duygusu yaşamaları sonrasında üzüntüyü ifade etme, üzüntüyü uygun bir dille ifade etme, neden bu şekilde davrandığını sorma gibi duygularını sözel olarak ifade edebilecekleri maddelerde sık sık düzeyinde görüş belirtirken, saldırganca (küfür etme, üzerine yürüme, şiddete başvurma, vurma gibi) davranışları hiç sergilemediklerini belirtmeleri dikkat çekicidir. Bu durumun öğretmenler, öğrenciler ve eğitim öğretim ortamı açısından olumlu olduğu söylenebilir. Genel olarak bakıldığında ise üzüntü duygusu dışavurumu ortalamasının $\bar{x}=2,21$ olduğu görülmektedir. Bu ortalama ise duygu dışavurumu sıklığı açısından "ara sıra" sıklığına denk gelmektedir. Üzüntü duygusuyla mutluluk duygusu karşılaştırıldığında, araştırmaya katılan öğretmenlerin mutluluk duygusunu daha sık olarak dışı vurduklarını belirtmeleri, üzüntü duygusunda ise mutluluğa oranla bu sıklığın azalması dikkat çekicidir.

3.3. Türkçe Öğretmenlerinin Öfke Duygusunu Dışavurum Tarzları

Tablo 3'te araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin "Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri"nin "Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği"nde yer alan maddelere verdikleri cevaplara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 3: "Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği"nde Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N=230	\bar{X}	SS
1. Ben de onu öfkeliendirecek şeyler söylerim.		2,03	,87
2. Uyarırım.		2,90	,79
3. Öfkem yüzüme yansır.		2,97	,85
4. Üzerine yürürüm.		1,49	,71
5. "Daha sonra konuşalım" derim.		2,15	,75
6. Yüzümü asarım.		2,74	,89
7. "Haklısın" der, geçerim.		1,83	,80
8. Yanlış yaptığını söylerim.		2,83	,80
9. Ben de onu öfkeliendirecek şeyler yaparım.		1,96	,92
10. Susarım ama sonra acısını çıkarırım.		2,24	,90
11. Dik dik bakarım.		2,39	,93
12. Altan alırım.		2,04	,79
13. Aynı şekilde tepki veririm.		2,16	,89
15. Öfleyip pöflerim.		2,15	,87
16. Vururum.		1,45	,73
18. Neden bu şekilde davrandığını sorarım.		2,53	,83
19. Tepkimi saha sonra gösteririm.		1,89	,74
20. Güler geçerim.		1,85	,81
22. Kaşlarımı çatarım.		2,61	,89
24. Şiddete başvururum.		1,44	,73
25. Öfkeliendiğimi uygun bir dille ifade ederim.		2,63	,83

26. Tepkisiz kalırım.	1,66	,72
29. Küfür ederim.	1,29	,55
Genel	2,14	,36

Tablo 3 incelendiğinde “Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde yer alan maddelerin genel ortalamasının 2,14 olduğu görülmektedir. Bu ortalama öğretmenlerin öfke duygusunu dışavurumunu yaşama sıklıkları açısından “ara sıra” düzeyinde görüş belirttiklerini göstermektedir.

Öğretmenler öfke duygusu yaşamaları sonrasında kendisine bu duyguyu yaşatan kişiye karşı “Uyarırım” ($\bar{x}=2,90$), “Öfkem yüzüme yansır” ($\bar{x}=2,97$), “Yüzümü asarım” ($\bar{x}=2,74$), “Yanlış yaptığını söylerim.” ($\bar{x}=2,83$), “Neden bu şekilde davrandığını sorarım.” ($\bar{x}=2,53$), “Kaşlarımı çatarım.” ($\bar{x}=2,61$), “Öfkelendiğimi uygun bir dille ifade ederim” ($\bar{x}=2,63$) maddelerinde sık sık düzeyinde görüş belirtirken; “Ben de onu öfkeliendirecek şeyler söylerim” ($\bar{x}=2,03$), “Daha sonra konuşalım derim” ($\bar{x}=2,15$), “Haklısın der, geçerim” ($\bar{x}=1,83$), “Ben de onu öfkeliendirecek şeyler yaparım” ($\bar{x}=1,96$), “Susarım ama sonra acısını çıkarırım” ($\bar{x}=2,24$), “Dik dik bakarım” ($\bar{x}=2,39$), “Alttan alırım” ($\bar{x}=2,04$), “Aynı şekilde tepki veririm” ($\bar{x}=2,16$), “Öfleyip pöflerim” ($\bar{x}=2,15$), “Tepkimi saha sonra gösteririm” ($\bar{x}=1,89$), “Güler geçerim” ($\bar{x}=1,85$) maddelerinde ara sıra sıklığında görüş belirtmişler ve “Üzerine yürürüm” ($\bar{x}=1,49$), “Vururum” ($\bar{x}=1,45$), “Şiddete başvururum” ($\bar{x}=1,44$), “Tepkisiz kalırım” ($\bar{x}=1,66$), “Küfür ederim” ($\bar{x}=1,29$) maddelerinde ise sıklıkları açısından “hiçbir zaman” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin öfke duygusu yaşamaları sonrasında yüze yansıtma ve sözel dışavurumu ifade edebilecek maddelerde (kaşlarını çatma, uyarma, yanlış yaptığını söyleme, öfkelendiğini uygun bir dille ifade etme gibi) sık sık düzeyinde görüş belirtirlerken, saldırganca dışavurum içeren bazı tepkileri (vurmak, üzerine yürümek, şiddete başvurmak, küfür etmek gibi) hiç vermediklerini belirtmeleri dikkat çekicidir. Bu durumun öğretmenlerin artan bazı duygularını (öfke gibi) kontrol edebilmeleri açısından uygun olduğu gibi karşı tarafa duyguların belli edilmesi açısından da olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca bu durumun “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”yle karşılaştırılması yapıldığında, orada da araştırmaya katılan öğretmenlerin saldırganca dışavurumu hiç gerçekleştirmediklerini belirttikleri görülmektedir.

3.4. Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzlarında Cinsiyet Değişkeninin Rolü

Tablo 4: Türkçe Öğretmenlerinin Mutluluk ve Öfke Duygularını Dışavurum Tarzlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Cinsiyet	N	%	\bar{X}	SS	Levene		t	p
						F	p		
Mutluluk	Erkek	114	49,6	3,07	,43	0,042	0,837	-,677	,4
	Kadın	116	50,4	3,11	,45				
Öfke	Erkek	114	49,6	2,17	,40	2,779	0,097	1.188	,2
	Kadın	116	50,4	2,11	,33				

Tablo 4 incelendiğinde kadınlarda mutluluk duygusunun dışavurumu ortalaması, erkeklerde ise üzüntü ve öfke duygularının dışavurum ortalamaları daha yüksektir. Ancak bu farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

“Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”ndeki veriler homojen olmadığından, parametrik istatistikler için “normallik” varsayımının karşılanmadığı durumlarda alternatif bir test olarak önerilen (Büyüköztürk, 2006: 145) ilişkisiz iki örneklem için Mann Whitney U (MWU) testi kullanılmıştır.

Tablo 5’te Türkçe öğretmenlerinin üzüntü duygusu yaşamaları sonrası verdikleri tepkiye ilişkin MWU testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5: *Türkçe Öğretmenlerinin Üzüntü Duygusunu Dışavurum Tarzlarının Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan MWU Testi Sonuçları*

Bağımlı Değişken	Gruplar	N	%	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	MWU	p
Üzüntü	Erkek	114	49,6	117.9	13448,5	6330,5	,576
	Kadın	116	50,4	113.0	13116,5		

Tablo 5’teki MWU testi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan Türkçe Öğretmenlerinin “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”ndeki maddelerden aldıkları puanlar arasında cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U= 6330$, $p>.05$).

Sonuç olarak, Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzlarında öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı; ancak “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”ndeki maddelerde kadınların ortalamaları yüksekken mutluluk ve öfke ölçeklerinde erkeklerin madde ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

3.5. Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzlarında Mesleki Kıdem Değişkeninin Rolü

Tablo 6: *Türkçe Öğretmenlerinin Mutluluk Duygusunu Dışavurum Tarzlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları*

Bağımlı Değişkenler	Mesleki kıdem	N	%	\bar{X}	SS	Levene		t	p	
						F	p			
Mutluluk	0-5 yıl	126	54,8	3,01	,43	,267	,606	-	3,23	0,01
	6 yıl ve üzeri	104	45,2	3,20	,43					

Araştırmanın örnekleme dâhil edilen öğretmenlerin çoğu 0-5 yıl arası kıdeme sahiptir. Bu yüzden, veri analizinde homojenliği sağlamak için 0-5 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler bir grup olarak, 6 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler de diğer bir grup olarak ele alınmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden mesleki kıdemleri 6 yıl ve üzerinde olanlar mesleki kıdemleri 0-5 yıl arasında olanlara göre mutluluk duygusunu daha sık dışa vurduklarını belirtmişlerdir. Mesleki kıdemleri

Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzları Üzerine Bir İnceleme

yüksek olanların mutluluk duygusunu daha sık olarak dışı vurmalarında mesleğin ilk yıllarında uyum sağlamanın ve sınıf kontrolünün daha zor olmasının etkisi olabilir.

“Üzüntü” ve “öfke” ölçeklerindeki veriler homojen olmadığından, parametrik istatistikler için “normallik” varsayımının karşılanmadığı durumlarda alternatif bir test olarak önerilen (Büyüköztürk, 2006: 145) ilişkisiz iki örneklem için Mann Whitney U (MWU) testi kullanılmıştır.

Tablo 7: Türkçe Öğretmenlerinin Üzüntü ve Öfke Duygularını Dışavurum Tarzlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan MWU Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Gruplar	N	%	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	MWU	p
Üzüntü	0-5 yıl arası	126	54,8	105,5	13299,0	5298,0	,012
	6 yıl veya üzeri	104	45,2	127,5	13266,0		
Öfke	0-5 yıl arası	126	54,8	108,6	13694,0	5693,0	,087
	6 yıl veya üzeri	104	45,2	123,7	12871,0		

Tablo 7’deki MWU testi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan Türkçe Öğretmenlerinin üzüntü ve öfke ölçeklerindeki maddelere verdikleri cevaplar sonucu oluşan ortalamalara göre, mesleki kıdem açısından “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde anlamlı bir fark ortaya çıkarken ($p < .05$), “Öfke Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Yukarıdaki sonuçlara göre, Türkçe öğretmenlerin mesleki kıdemleri arttıkça mutluluk ve üzüntü duygularını daha sık dışı vurdukları ortaya çıkmaktadır. Bu durumun mesleki tükenmişlik düzeyi ile ilgili olabileceği dikkat çekmektedir.

3.6. Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzlarında Görev Yapılan Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri Değişkeninin Rolü

Tablo 8: Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzlarının Görev Yaptıkları Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Gruplar	N	%	X	SS	VK	KT	KO	Levene		F	p
									F	p		
Mutluluk	Köy	56	24	3,12	,39	Gruplar arası	,45	.59	,566	,569	1,15	,317
	İlçe	98	42	3,04	,44	Grup içi	44,48	.32				
	İl	76	33	3,14	,47	Toplam	44,93					
	Toplam	230	100	3,09	,44							
Üzüntü	Köy	56	24	2,21	,37	Gruplar arası	,62	.65	,843	,432	2,80	,063
	İlçe	98	42	2,26	,34	Grup içi	25,11	.35				
	İl	76	33	2,14	,28	Toplam	25,73					
	Toplam	230	100	2,21	,33							
Öfke	Köy	56	24	2,21	,36	Gruplar arası	,95	.35	,087	,917	3,60	,029
	İlçe	98	42	2,17	,37	Grup içi	30,18	.41				
	İl	76	33	2,05	,35	Toplam	31,14					
	Toplam	230	100	2,14	,36							

Yapılan istatistiksel işlemler doğrultusunda Türkçe öğretmenlerinin üzüntü ve mutluluk duygularını dışavurumlarıyla görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$); ancak öfke duygusunu dışavurumlarıyla görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Görev yaptıkları okul köyde olan Türkçe öğretmenlerinin ilçede olanlara oranla, ilçede olan Türkçe öğretmenlerinin ise ilde bulunanlara oranla öfke duygusunun dışavurumunu daha yoğun olarak yaşadıkları belirlenmiştir. Yerleşim yeri küçüldükçe öfke duygusunun daha sık bir biçimde dışavurumu dikkat çekicidir. Bu durum, yerleşim yeri küçük olan bölgelerde öğretmenlerin yaşam şartlarının zorlaşmasından, bunun da öfkeye sebep olmasından kaynaklanıyor olabilir.

3.7. Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzlarında Sınıflardaki Öğrenci Sayısı Değişkeninin Rolü

Tablo 9: Türkçe Öğretmenlerinin Mutluluk ve Öfke Duygularını Dışavurum Tarzlarının Derse Girdikleri Sınıflardaki Öğrenci Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Mesleki Kıdem	N	%	\bar{X}	SS	Levene		t	p
						F	p		
Mutluluk	25 veya daha aşağısı	106	46	3,07	,45	,026	,873	-,667	0,50
	26 ve üzeri	124	54	3,11	,43				
Öfke	25 veya daha aşağısı	106	46	2,05	,32	1,08	,299	-3,461	0,01
	26 ve üzeri	124	54	2,22	,38				

Mevcudu 25 veya daha aşağı sayıda olan sınıflar küçük ve orta büyüklükte, 26 ve üzeri olanlar ise kalabalık sınıflar olarak kabul görmektedir. Küçük ve orta büyüklükteki sınıflar, öğrenci gelişimini kolaylıkla izleyebilme, sınıfı daha etkili yönetebilme fırsatları verir. Böyle sınıflar, uygulama, güdüleme, tavır değiştirme, etkileşim, öğrencileri tanıma olanakları sağlar. Bu sınıflarda bireysel dikkat çoğalır, ortamı olumsuz etkileyen davranışlar azalır, sınıf etkinliklerine katılım artar. Sınıf mevcudunun fazla olması ise öğretim ilkeleri açısından olumsuzluk teşkil edebilecek bir durumdur. (Harder, 1990: 28'den; Benjamin, 1991: 68'den; Lemlech, 1988: 174'ten; Finn ve Achilles, 1990: 575'ten aktaran: Başar, 1999: 30).

Tablo 9' a bakıldığında sınıf mevcut sayısı 26 ve üzeri olan sınıflarda derse giren öğretmenler 25 veya aşağı öğrenci sayısına sahip olan sınıflarda derse giren öğretmenlere oranla mutluluk duygusunu daha belirgin bir biçimde dışa vurduklarını belirtmişlerdir; ancak aradaki bu fark anlamlı değildir ($p<.05$). Öfke duygusunda ise 26 ve üzeri sınıf mevcuduna sahip sınıflarda derse giren öğretmenler 25 veya aşağı sınıf mevcudu ortalamasına sahip sınıflarda derse giren öğretmenlere göre öfke duygularını daha belirgin bir biçimde dışa vurmaktadırlar ($p>.05$). Bu durumun sınıf mevcudu arttıkça öğretmenler açısından sınıf hâkimiyetinin, verimli bir şekilde derse devam etmenin, öğrencilerle sağlıklı bir

şekilde iletişim kurulmasının daha zor olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir.

“Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”ndeki veriler homojen olmadığından, parametrik istatistikler için “normallik” varsayımının karşılanmadığı durumlarda alternatif bir test olarak önerilen (Büyüköztürk, 2006: 145) ilişkisiz iki örneklem için Mann Whitney U (MWU) testi kullanılmıştır.

Tablo 10: *Türkçe Öğretmenlerinin Üzüntü Duygusunu Dışavurum Tarzlarının Derse Girdikleri Sınıflardaki Öğrenci Sayısı Değişkenine Farklılaşma Durumunu Ortaya Koyan MWU Testi Sonuçları*

Bağımlı Değişken	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	MWU	p
Üzüntü	25 veya aşağısı	106	105,55	13299,00	5298,0	,012
	26 ve üzeri	124	127,56	13266,00		

Tabloda görüldüğü üzere, yapılan Mann Whitney U (MWU) testi sonucunda “Üzüntü Dışavurum Tarzı Ölçeği”nde, 26 ve üzeri öğrenci sayısına sahip sınıflarda derse giren öğretmenlerin üzüntü duygusunu, 25 ve aşağı öğrenci sayısına sahip sınıflarda derse giren öğretmenlere oranla daha sık bir biçimde dışa vurdukları ortaya çıkmaktadır ($p > .05$). Öfke duygusunda olduğu gibi üzüntü duygusunda da ortaya çıkan bu sonucun yine öfke duygusunda belirtilen sebeplerden (sınıf mevcudu arttıkça öğretmenler açısından sınıf hâkimiyetinin, verimli bir şekilde derse devam etmenin, öğrencilerle sağlıklı bir şekilde iletişim kurulmasının daha zor olması gibi) kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin üzüntü ve öfke duygularını sınıf içerisinde sıklıkla, belirgin ve abartılı bir biçimde dışa vurmaları eğitim-öğretim süreci açısından olumsuzluklara yol açabilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Duygu dışavurum tarzlarının sosyal bir varlık olan insanın yaşamına etkisi yadsınamaz. Birey bir dakika içerisinde dahi pek çok duyguyu yaşayabilir. Yaşanılan duygu sonrasında bireyin verdiği tepkiler, birey toplum ilişkisi ve bireyin çevresi ile ilişkisi açısından önem arz etmektedir. Bireylerin kendilerini rahat bir biçimde ifade edebilmeleri ve duygularını sağlıklı bir biçimde dış dünyaya aktarabilmeleri onlara psikolojik açıdan ve sosyal açıdan yarar sağlayacaktır.

Öğretmenler, günün büyük bir bölümünü öğrencilerle iç içe geçirmektedirler. Bu bağlamda, yaşam döngüsü içerisinde, yüz yüze iletişimin en çok kullanılan iletişim biçimi olduğu gerçeğinden yola çıkılarak duyguların ifade biçimlerinin öğretmenlik mesleğinin verimli ve nitelikli bir biçimde devam ettirilebilmesinde çok önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin öğrenciler için her anlamda bir model olduğu ve onlara örnek olması gerektiği düşünüldüğünde onların duyguları ve bunları ifade biçimleri öğrencileri ve eğitim ortamını da etkileyecektir. Bir iletişim ve etkileşim ortamı olan eğitim-öğretim ortamında

öğretmen-öğrenci etkileşimi oldukça yoğundur. Böyle bir ortamda insanları yönlendiren onların iç dünyasını yansıtan duygular ve bu duyguların dışavurumu hiç şüphesiz önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen verilerden hareketle yapılan istatistiksel işlemler sonucunda, bu araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyetleri ile duygu dışavurum tarzları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak Gross ve John (1998), Kring ve Gordon (1998), Timmers, Fischer ve Manstead (1998) yaptıkları araştırmalarda duyguların dışavurumunun cinsiyet bakımından farklılık gösterdiği ve kadınların erkeklere oranla duygularını daha kolay ve sık olarak dışa vurdukları sonucuna ulaşmışlardır (Aktaran: Çelik, 2013: 223-224).

Mesleki kıdemi 6 yıl ve üzeri olan Türkçe öğretmenlerinin mutluluk ve üzüntü duygularını daha sık olarak dışa vurdukları belirlenmiştir. Aradaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamakla birlikte öfke duygusunun dışavurumu açısından da hizmet süresi 6 yıl ve üzeri olan öğretmenler, 0-5 yıl aralığındakilere göre daha sık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, mesleki kıdemleri fazla olan Türkçe öğretmenlerinin duygularını daha sık olarak dışa vurduklarını göstermesi açısından önemlidir. Duyguların dışavurumunun kişinin yaşı ve içerisinde bulunduğu gelişim dönemiyle de ilişkili olduğu düşünüldüğünde, çıkan bu sonucun manidar olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin mesleğe başlamalarından itibaren meslekte geçirdikleri süre arttıkça mutluluk ve üzüntü duygularını daha sık olarak dışa vurdukları yönünde ulaşılan sonucun ise öğretmenlerin mesleki tükenmişlik seviyeleri üzerine yapılan araştırmalarda göz önüne alındığında anlamlı olduğu düşünülebilir. Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin (2007: 479), yaptıkları çalışmada kıdemli öğretmenlerin duyarsızlaşma ve duygusal tükenme düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Duygusal tükenmenin psikolojik belirtileri arasında mutsuzluğun ve aynı durumlara daha abartılı tepkiler vermenin yer aldığı düşünüldüğünde, mesleki kıdemleri yüksek olan Türkçe öğretmenlerinin mutluluk ve üzüntü duygularını daha sık olarak dışa vuruyor olmaları, onların duygusal tükenme içerisinde olduklarını gösteriyor olabilir.

Türkçe öğretmenlerinin duygu dışavurum tarzları ile görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri arasında mutluluk ve üzüntü duygularının dışavurumunda anlamlı bir ilişki bulunamazken, öfke duygusunun dışavurumunda anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Köylerde görev yapan öğretmenlerin ilçedekilere oranla, ilçede çalışan öğretmenlerin ise ilde çalışanlara oranla daha sık bir biçimde öfke duygusunu dışa vurdukları belirlenmiştir. Görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim yeri küçüldükçe öfke duygusunun dışavurumunun sıklaşmasının sebebi, büyük yerleşim yerlerindeki ailelerin çocuklarına karşı daha koruyucu davranmalarından, küçük yerleşim yerlerinde ise yaşam kalitelerinin düşük olmasından ve ailelerin öğretmenlere “eti senin, kemiği benim” vb. yetkilendirici roller vermelerinden ileri geliyor olabilir. Bu bağlamda, küçük yerleşim yerlerinde görev yapmakta olan öğretmenlerin yaşam standartlarının yükseltilmeye

çalışılması, buralardaki ailelerin sorumlulukları ve çocuklarının hakları hakkında bilgilendirilmelerinin yararlı olabileceği söylenebilir.

Araştırmada sınıf mevcudu 26 veya üzerinde olan sınıflarda derse giren öğretmenlerin öfke ve üzüntü duygularını daha belirgin bir biçimde dışa vurdukları belirlenmiştir. Kalabalık sınıflarda öğrenci kontrolünün zor olması, düzeni sağlamanın zorlaşması ve öğretmenin sınıf hâkimiyetini sağlamakta zorluk çekmesi gibi durumların sıkça rastlanan durumlar olduğu düşünüldüğünde sonucun manidar olduğu düşünülebilir. Yaman'ın (2006: 8) yaptığı araştırmada, kalabalık sınıflarda derse giren öğretmenler, kalabalık sınıfların öğrencilere sert davranmalarına, sınıfların temiz kalmamasına, gürültüye neden olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, sınıflardaki öğrenci sayısının öğrenciler ve eğitim-öğretimin kalitesi açısından yadsınamaz öneme sahip olduğu gerçeğine ek olarak, öğretmenlerin duygularını olumlu yönde dışavurumlarında da önem arz ettiği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

Araz, A. ve Erkuş, A. (2014). Duygu dışavurum tarzlarının kavramsallaştırılması ve ölçümü: Bir envanter geliştirme çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 50-61.

Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Baştuğ, G. (2008). *The roles of perceived expressed emotion of the schizophrenic patients and the expressed emotion of their caregivers on symptom severity and quality of life*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Berksun, O. (1992). *Şizofrenide aile faktörü: Expressed emotion (EE): Ölçek geliştirme ve uygulama denemesi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cemaloğlu, N. ve Erdenoğlu-Şahin, D. (2007). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.

Cosci, F., Londi, I., Patussi, V., & Sirigatti, S. (2011). Expressed emotion and parental attitude toward children of alcoholics. *European Psychiatry*, 26(1), 17.

Çalışkan, N. ve Yeşil, R. (2005). Eğitim sürecinde öğretmenin beden dili. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 199-207.

Çeçen, A. R. (2002). Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir? *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 164-170.

Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2): 221-236.

Çetinkanat, C. (1998). Öğretmen adayları ve müfettişlerin bakış açısından öğretmen iletişim becerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14, 209-221

Girgin, G., Çetinöz, D. ve Ekinci-Vural, D. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(1), 38-49.

Gross, J. J., & John, O. P. (1998). Mapping the domain of expressivity: Multimethod evidence for a hierarchical model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 170-191.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kennedy-Moore, E. & Watson, J. C. (2001). How and when does emotional expression help? *Review of General Psychology*, 5, 187-212.

Kring, A. M., & Gordon, A. H. (1998). Sex differences in emotion: Expression, experience and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 686-703.

Kuyumcu, B. ve Güven, M. (2012). Türk ve İngiliz üniversite öğrencilerinin duygularını fark etmeleri ve ifade etmeleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)*, 32(3), 589-607.

Ölçer, S., Perdahlı-Fiş, N., Berkem, M. ve Karadağ, B. (2010). Astımlı çocukların benlik saygıları ve annelerinin duygu dışavurum düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türk Pediatri Araştırmaları Dergisi*, 45(2), 144-149.

Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 8(3), 162-166.

Sarar-Kuzu, T. (2003). Eğitim-öğretim ortamında etkili sözel iletişim. *Millî Eğitim Dergisi*, (158). Erişim Adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/158/kuzu.htm
Erişim Tarihi: 12.01.2015

Timmers, M., Fischer, A. H., & Manstead, A. S. R. (1998). Gender differences in motives for regulating emotions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 974-985.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal zeka. *Klinik Psikiyatri*, 1, 12-20.

Tutarel-Kışlak, Ş. ve Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 27-46.

Türkçe Öğretmenlerinin Duygu Dışavurum Tarzları Üzerine Bir İnceleme

Tüzer, V., Zincir, S., Başterzi, A., Aydemir, Ç., Kısa C. ve Göka, E. (2003). Şizofreni hastalarında aile ortamı ve duygu dışavurumunun değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 6, 198- 203.

Uysal, R. ve Satıcı, S. A. (2014). Duygusal dışavurumun intikam üzerindeki yordayıcı rolü. *Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 16-27.

Yaman, E. (2006). Eğitim sorunlarından bir boyut: Büyük sınıflar ve sınıf yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 261-274.